

1.5.2 Oceňování k okamžiku sestavení účetní závěrky

K okamžiku sestavení účetní závěrky se vybrané cenné papíry - s výjimkou cenných papírů držených do splatnosti, cenných papírů představujících účast s rozhodujícím nebo podstatným vlivem a cenných papírů emitovaných účetní jednotkou - oceňují v souladu s §27 zákona o účetnictví s účinností od 1. 1. 2002 reálnou hodnotou.

Není-li však objektivně možné reálnou hodnotu stanovit, použije se u vybraných cenných papírů namísto reálné hodnoty ocenění k okamžiku vzniku účetního případu.

Obecně se k okamžiku sestavení účetní závěrky pořizovacími cenami, tj. historickými cenami s případnou aplikací zásady opatrnosti (opravné položky) oceňují dle §27 odst. 1 písm. a) ZÚ

- a) cenné papíry držené do splatnosti,
- b) cenné papíry představující účast s rozhodujícím nebo podstatným vlivem,
- c) cenné papíry emitované účetní jednotkou.

Zákon o účetnictví stanoví ještě v §27 odst. 5, že k okamžiku sestavení účetní závěrky se

- a) dluhopisy a ostatní cenné papíry s pevným výnosem (a ve vazbě na citované ustanovení zákona o účetnictví nejsou dluhopisy držené do splatnosti, vlastní dluhopisy) oceňují **pořizovací cenou zvýšenou nebo sníženou o úrokové výnosy nebo náklady**,
- b) závazky z titulu půjčky cenných papírů (s výjimkou cenných papírů držených do splatnosti, cenných papírů představujících účast s rozhodujícím nebo podstatným vlivem a cenných papírů emitovaných účetní jednotkou) se oceňují **v hodnotě odpovídající ocenění těchto cenných papírů** (tento způsob ocenění lze použít i v průběhu účetního období),
- c) podíl (představuje-li účast s rozhodujícím nebo podstatným vlivem) **může** být oceněn **(protihodnotou)** - jestliže účetní jednotka použije ocenění k okamžiku sestavení účetní závěrky, je povinna jej použít pro ocenění všech takových podílů.

1.5.2.1 Reálná hodnota

Reálná hodnota je v souladu s §27 zákona o účetnictví stanovena na úrovni tržní hodnoty, ocenění kvalifikovaným odhadem nebo posudkem znalce (není-li tržní hodnota k dispozici nebo tato tržní hodnota nedostatečně představuje reálnou hodnotu) nebo na úrovni ocenění stanovené podle zvláštních právních předpisů (nelze-li využít tržní hodnoty či ocenění kvalifikovaným odhadem nebo posudkem znalce).

Tržní hodnota

Zákon o účetnictví definuje tržní hodnotu jako hodnotu, "která je vyhlášena na tuzemské či zahraniční burze nebo na jiném veřejném (organizovaném) trhu."

Účetní jednotka podle zákona o účetnictví použije tržní hodnotu, "která je vyhlášena k okamžiku ne pozdějšímu, než je okamžik ocenění (okamžik sestavení účetní závěrky) a nejvíce se blížícímu okamžiku ocenění."

Pokud **je majetek veden na tuzemské burze** cenných papírů, rozumí se tržní hodnotou závěrečná cena vyhlášená burzou cenných papírů v pracovní den, ke kterému se ocenění provádí.

V případě, že majetek **není veden na tuzemské burze** cenných papírů a **je kótován na zahraničních burzách** cenných papírů, rozumí se tržní hodnotou **nejvyšší cena** ze závěrečných cen, které bylo dosaženo na schválených trzích zahraničních burz cenných papírů v pracovní den, ke kterému se ocenění provádí.

V případě **jiného veřejného trhu** než burzy, se rozumí tržní hodnotou **cena platná v den**, ke kterému se ocenění provádí. Pokud v den, ke kterému se ocenění provádí, uvedené trhy nepracují, použije se cena vyhlášená na nich poslední pracovní den, který předchází okamžiku ocenění; není-li známa ani tato cena, postupuje se tak, že účetní jednotka pro ocenění použije tržní hodnotu, která je vyhlášena k okamžiku ne pozdějšímu, než je okamžik ocenění (okamžik sestavení účetní závěrky) a nejvíce se blíží okamžiku ocenění.

Z výše uvedené specifikace tržní hodnoty zákonem o účetnictví je zřejmé, že pro účetní jednotku v reálné praxi bude rozhodující, zda v rozvahový den je na veřejném trhu s daným cenným papírem obchodováno či za jakou hodnotu bylo obchodováno v nejbližší předcházející pracovní den. Reálnou hodnotu účetní jednotka potřebuje při oceňování k okamžiku účetní závěrky (k rozvahovému dni).

Ocenění kvalifikovaným odhadem nebo posudkem znalce

Není-li k dispozici tržní hodnota, na základě které by byla stanovena reálná hodnota, nebo tržní hodnota nedostatečně představuje reálnou hodnotu (to může být například v případě velmi malé frekvence obchodování s daným cenným papírem), pak přichází dle §27 odst. 2 písm. b) ZÚ v úvahu ocenění kvalifikovaným odhadem nebo posudkem znalce. Budete-li hledat takového znalce, lze využít zřejmě jak majitele makléřské licence, tak i např. soudního znalce v oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady se specializací cenné papíry (pomůckou mohou být seznamy uvedených osob na internetu). Ovšem, že bude prakticky velmi složité odhadnout hodnotu cenného papíru, jestliže je trh velmi omezený - pak bude na účetní jednotce, aby se rozhodla o využití takto stanovené hodnoty i se zřetelem na její spolehlivost a vypovídací schopnost.

Ocenění stanovené podle zvláštních právních předpisů

Zákon o účetnictví stanoví pro případ, kdy není k dispozici ani tržní hodnota, ani nelze postupovat při ocenění kvalifikovaným odhadem nebo posudkem znalce, použít jako reálnou hodnotu ocenění stanovené podle zvláštních právních předpisů. Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, ve znění zákona č. 121/2000 Sb., má věnovanou cenným papírům hlavu čtvrtou. V ní se zabývá oceňováním veřejně obchodovatelných cenných papírů obchodovaných na veřejném trhu a oceňování veřejně obchodovatelných cenných papírů neobchodovaných na veřejném trhu a veřejně neobchodovatelných cenných papírů.

Citovaný zákon však uvádí

- a) jaký kurs se má zvolit [§19 odst. 1 písm. a)] v případě veřejně obchodovatelných cenných papírů tuzemských nebo zahraničních, obchodovaných na tuzemském veřejném trhu nebo současně na tuzemském i zahraničním veřejném trhu; dále stanoví postup v případě, že nebylo v den ocenění cenným papírem obchodováno - to však je v podstatě zahrnuto v ustanovení zákona o účetnictví v §27 odst. 3 pro případ stanovení tržní hodnoty jako podkladu pro reálnou hodnotu;
- b) jaký kurs se má zvolit [§19 odst. 1 písm. b)] v případě veřejně obchodovatelných cenných papírů tuzemských a zahraničních, obchodovaných pouze na zahraničním veřejném trhu;
- c) jak postupovat v případě, kdy nebyl kurs cenného papíru veřejně obchodovatelného vyhlášen v období 30 dnů přede dnem ocenění na žádném trhu (§19 odst. 2) - ocenění jako v případě cenného papíru neobchodovaného na veřejném trhu;
- d) postup či přístup oceňování veřejně obchodovatelných cenných papírů neobchodovaných na veřejném trhu a veřejně neobchodovaných cenných papírů - to však nemusí vést vůbec k "reálné hodnotě" jak by měla být aplikována zákonem o účetnictví, nýbrž k určitému obecnému, jednotnému přístupu ke stanovení oceňování, zejména pak pro daňové účely; tuto skutečnost podtrhuje i závěr §20 odst. 1 - kdy se používá u výše neuvedených cenných papírů cena obvyklá; z ustanovení §20 je zřejmé, že např. směnky oceněné jmenovitou hodnotou se zohledněním úroků, se mohou v takto uvedené hodnotě velmi vzdalovat reálné hodnotě.

Obecně lze shrnout závěr, že pokud nebude mít účetní jednotka k dispozici pro určení reálné hodnoty tržní hodnotu nebo ocenění kvalifikovaným odhadem nebo posudkem znalce, měla by nejspíše využít ustanovení §27 odst. 5, tj. ponechat k okamžiku sestavení účetní závěrky cenné papíry oceněné pořizovací cenou s případným promítnutím opravné položky jako nástroje zásady opatrnosti. Aplikovat oceňování podle jakékoli právní normy totiž nemůže zajistit reálnou hodnotu ve smyslu fair value.

Ocenění ekvivalencí (protihodnotou)

Podstatou tohoto způsobu oceňování, který lze (není povinný) v souladu s §27 odst. 5 ZÚ použít v případě majetkových účastí (cenné papíry a podíly s podstatným či rozhodujícím vlivem), je ocenění protihodnotou. **Ta je dána k okamžiku sestavení účetní závěrky "mírou účasti účetní jednotky na vlastním kapitálu ve společnosti, v níž má majetkovou účast"** (ÚOP, Úvodní ustanovení, Čl. XV, odst. 17).

Jestliže si účetní jednotka pro některou ze svých majetkových účastí vybere tuto účetní metodu (oceňování ekvivalencí), pak ji musí aplikovat u všech majetkových účastí, které má k okamžiku sestavení účetní závěrky v držení.

Příklad

Společník A: Jan Novák
fyzická osoba, podnikatel,
jednoduché účetnictví
podíl 25%, pořizovací cena 25

Společník C: ABC, s.r.o.
obchodní společnost
ocenění ekvivalencí
podíl 25%, pořizovací cena

25

25% ze 180 = 45 přecenění

podílu k rozvahovému dni

Rozvaha firmy FFF, s.r.o.

Aktiva	Kč	Pasiva	Kč
Položky aktiv	400	Vlastní kapitál	180
		Cizí kapitál	220
Aktiva celkem	400	Pasiva celkem	400

Společník B: Jiří Holeček
fyzická osoba, nepodnikatel
není účetní jednotkou
podíl 25%, pořizovací cena 25

Společník D: XY, a. s.
obchodní společnost
ocenění pořizovací cenou
podíl 25%, pořizovací cena 25

Uvedený schematický přístup je velmi zjednodušený. Následně uvedeme příklad týkající se změny oceňování ekvivalencí a dopad používání této účetní metody na finanční situaci účetní jednoty.

1.7.1 Účtování o změně reálné hodnoty

K okamžiku sestavení účetní závěrky (k rozvahovému dni) u vybraných cenných papírů lze využít ocenění reálnou hodnotou - viz kapitola 1.5.2.1. Ministerstvo financí rozhodlo v vodních ustanoveních ÚOP [Čl. XV](#) vyjadřovat rozdíly ze změny reálné hodnoty mezi jednotlivými účetními obdobími variantně, a to výsledkově a kapitálově. Pro tento účel rozdělilo cenné papíry do několika skupin - viz výše a přesně stanovilo, jakým způsobem rozdíly ze změny reálné hodnoty vykazovat.

Výsledkový přístup (účtování na vrub finančních nákladů/ve prospěch finančních výnosů) změny reálné hodnoty je u těchto skupin cenných papírů:

- a) majetkové cenné papíry k obchodování (účet [251](#))
- b) dlužné cenné papíry k obchodování (účet [253](#))
- c) dlužné cenné papíry držené do splatnosti (účet [065](#), [256](#)).

Přecenění ve vazbě **na vlastní kapitál** (účet [414](#) - **Oceňovací rozdíly z přecenění majetku a závazků**) se v účetnictví provádí u všech ostatních druhů cenných papírů. Jedná se o realizovatelné cenné papíry.

Jestliže se účetní jednotka rozhodne oceňovat majetkové účasti ekvivalencí (protihodnotou), změna výše tohoto ocenění mezi jednotlivými účetními obdobími (k okamžiku účetní závěrky - rozvahovému dni) se účtuje kapitálově (účet [414](#)).

Vzhledem k tomu, že v kapitole 1.6 jsou již v některých příkladech operace zachycující přeceňování reálné hodnoty, uvádíme obecný přehled:

Změna reálné hodnoty	MD	Dal
Majetkových cenných papírů k obchodování		
- snížení reálné hodnoty	<u>564</u>	<u>251</u>
- zvýšení reálné hodnoty	<u>251</u>	<u>664</u>
Dlužné cenné papíry k obchodování		
Snížení jmenovité hodnoty kupónových dluhopisů	<u>566</u>	<u>253</u>
Zvýšení jmenovité hodnoty kupónových dluhopisů	<u>253</u>	<u>666</u>
Nabíhající alikvotní úrokový výnos	<u>253</u>	<u>662</u>
Diskontované cenné papíry	<u>253</u>	<u>662</u> součást úrokového výnosu
Úrokové výnosy u dlužných cenných papírů	<u>255</u> AÚ <u>069</u> (<u>063</u>) AÚ	<u>66</u>
Kupónové dlužné cenné papíry držené do splatnosti	<u>566</u> <u>065</u> , <u>256</u>	<u>065</u> , <u>256</u> <u>666</u>
Realizovatelné aj. cenné papíry	<u>257</u> AÚ, <u>06</u> AÚ <u>414</u>	<u>414</u> <u>257</u> AÚ, <u>06</u> AÚ
Prodej realizovatelných aj. cenných papírů	<u>414</u> <u>257</u> AÚ	<u>257</u> AÚ <u>414</u>

Změna ocenění v případě (protíhodnoty) se účtuje také ve vazbě na vlastní kapitál. Jak již bylo uvedeno výše, ekvivalenci lze ocenit majetkové účasti (podílové cenné papíry a podíly s podstatným či rozhodujícím vlivem - účty 061, 062), a to k rozvahovému dni. Znamená to upravit hodnotu majetkové účasti na hodnotu odpovídající míře účasti účetní jednotky na vlastním kapitálu ve společnosti, v níž má účetní jednotka majetkovou účast.

V Úvodních ustanoveních ÚOP Čl. XV odst. 17 se uvádí, že v případě, že by podíl na ztrátách ve společnosti, v níž má účetní jednotka majetkovou účast, byl roven nebo převyšil ocenění majetkové účasti, pak by se majetková účast ocenila nulou. Samozřejmě by bylo nezbytné tuto skutečnost uvést v příloze účetní závěrky.

Postupy účtování pro podnikatele nepočítají s tím, že by držitel majetkových účastí mohl dostat v průběhu účetního období například vyplaceny dividendy, což by mělo být podle našeho názoru zohledněno při oceňování ekvivalencí.

Příklad

Změna hodnoty majetkové účasti (oceňování ekvivalencí)

Účetní jednotka A drží 80% podíl akcií ve společnosti B. Pořizovací cena akcií činí 200. Při uzávěrkových pracích byla zjištěna výše vlastního kapitálu společnosti B 320. V následujícím účetním období společnost A majetkovou účast ve společnosti B prodala. (Oceňovací rozdíl: $320 * 0,80 - 200 = 56$)

Účetní případ	Kč	MD	DAL
1. Počáteční zůstatek majetkové účasti	200	<u>06101</u>	
2. Zaúčtování změny hodnoty	56	<u>06102</u>	<u>414</u>
Následující účetní období			
3. Prodej majetkové účasti	200	<u>561</u>	<u>06101</u>
4. Zúčtování oceňovacího rozdílu	56	<u>414</u>	<u>06102</u>
5. Tržba z prodeje cenného papíru	250	<u>378</u>	<u>661</u>

Pokud by v průběhu účetního období dostala společnost A dividendy ve výši 6, pak by podle našeho názoru mělo být účtováno následovně (Oceňovací rozdíl: $314 * 0,80 - 200 = 51$)

Účetní případ	Kč	MD	DAL
1. Počáteční zůstatek majetkové účasti	200	<u>06101</u>	
2. Připsány dividendy	6	<u>221</u>	<u>665</u>
3. Zaúčtování změny hodnoty	51	<u>06102</u>	<u>414</u>
Následující účetní období			
4. Prodej majetkové účasti	200	<u>561</u>	<u>06101</u>
5. Zúčtování oceňovacího rozdílu	51	<u>414</u>	<u>06102</u>
6. Tržba z prodeje cenného papíru	250	<u>378</u>	<u>661</u>

Za součást ocenění reálnou hodnotou nebo ocenění ekvivalencí (bez ohledu na způsob účtování o změnách reálné hodnoty, resp. ocenění ekvivalencí), se při ocenění ke konci rozvahového dne nebo k jinému okamžiku, ke kterému se sestavuje účetní závěrka, považují také kursově rozdíly z cenných papírů a vkladů.

Jestliže budou cenné papíry k obchodování zajišťovány proti změně burzovního kursu zajišťovacími deriváty, se kterým se obchoduje na veřejném trhu, pak se na vrub příslušných nákladových účtů/ve prospěch příslušných výnosových účtů účtuje nejen o změnách reálných hodnot zajišťovaných položek (cenných papírů k obchodování), ale též zajišťovacích derivátů. Vzhledem k praktické neexistenci veřejného trhu s deriváty v České republice tato situace může nastat zcela výjimečně.

1.7.2 Zákaz přesunu mezi skupinami cenných papírů

Z přístupu k účtování o změně reálné hodnoty nebo změně ocenění uvedeného výše je zřejmé, že ministerstvo financí muselo také rozhodnout o regulaci přesunů mezi skupinami cenných papírů. Možnost přesunů vyplývá z následujícího schématu:

- a) je dovoleno přesunout z 061 , 062 pokud účetní jednotka pozbude vliv

zrušit ocenění na 414

- b) je dovoleno přesunout do 061 , 062

Majetkový cenný papír krátkodobý bude oceněn a přesunut z účtu

251 v poslední reálné hodnotě

- c) pozbude-li cenný papír k obchodování charakter registrovaného cenného papíru, bude přesunut do jiné skupiny cenných papírů podle nového záměru účetní jednotky. Například dříve obchodovatelný majetkový cenný papír (akcie), může být nadále určena k prodeji - obchodování, již nikoliv na veřejném trhu. Bude tedy přesunut z účtu 251 na účet 257. Nebo si účetní jednotka rozhodne ho držet dlouhodobě vzhledem k přínosu dividend. Pak nejspíše bude přesunut na účet 063 (menšinový vliv).

Žádné jiné přesuny nejsou v ÚOP dovoleny. Je vhodné si uvědomit, že například přesun z realizovatelných cenných papírů dlouhodobých (minoritní podíl) do majetkových účastí (podstatný, rozhodující vliv) by neměl mít žádné bariéry. Přeceňování se u obou dvou skupin dlouhodobých cenných papírů provádí kapitálově. Rozdíl je v tom, že u realizovatelného cenného papíru - minoritní podíl - lze použít oceňování k rozvahovému dni na úrovni reálné hodnoty (§27 odst. 1 písm. a) ZÚ). Oceňování majetkových účastí reálnou hodnotou není umožněno. Lze využít oceňování (§27 odst. 1 písm. a) a §27 odst. 5 ZÚ), to však je jiná úroveň oceňování.

2.7 Vykazování změny reálné hodnoty u cenných papírů a derivátů v účetních výkazech

Pokud se jedná o změny reálné hodnoty u cenných papírů a derivátů v účetních výkazech, projeví se jak v rozvaze, tak ve výkazu zisku a ztráty. Možnost využití reálné hodnoty pro oceňování vybraných finančních nástrojů má za důsledek jejich přímý vliv na výši vykázanou v rozvaze na příslušném majetkovém, resp. závazkovém účtu. Bude tedy přímo ovlivněna hodnota brutto aktiv celkem či úhrn pasiv celkem.

Účetní postup při zachycování změn reálné hodnoty (stejný přístup je při změnách hodnoty , byla-li zvolena pro oceňování majetkových účastí k rozvahovému dni) ve vazbě na účet 414 - Oceňovací rozdíly z přecenění majetku a závazků má vyústění v rozvaze na straně pasiv v části A. II Kapitálové fondy. Opatření Ministerstva financí č.j. 281/97 417/2001, kterým se stanoví obsah účetní závěrky pro podnikatele počínaje 1. lednem 2002 vyžaduje pro oceňovací rozdíly z přecenění majetku a závazků samostatný řádek, na němž se bude vykazovat buď plusový (zvýšení ocenění příslušného majetku) nebo minusový (snížení ocenění příslušného majetku) zůstatek.

Ve výkazu zisku a ztráty se projeví změny reálné hodnoty vybraných finančních aktiv a závazků ke konci rozvahového dne nebo k jinému okamžiku, k němuž se sestavuje účetní závěrka v části finančního výsledku hospodaření.

Ve vazbě na §7 odst. 6 ZÚ, který vymezuje zákaz vzájemného zúčtování (zákaz kompenzace), uvádí Čl. VI Úvodních ustanovení ÚOP výjimky ze zákazu kompenzace. Ve smyslu tohoto ustanovení je v účetní závěrce (nikoliv v účetních knihách) dovoleno vzájemné zúčtování zisků a ztrát z přecenění majetku a závazků na reálnou hodnotu. Znamená to, že účetní jednotka v účetních knihách zaúčtuje příslušné náklady a výnosy vzniklé z přecenění příslušného majetku a závazků na novou reálnou hodnotu, a to jako uzávěrkové účetní operace. Konečné zůstatky jednotlivých nákladových a výnosových účtů budou převedeny na účet 710 - Účet zisků a ztrát. Ve výkazu zisku a ztráty pak může účetní jednotka provést kompenzaci, tj. vykázat převažující veličinu, buď ztrátu nebo zisk